Die verschiedenen Arten der Hiǧra

Veröffentlicht am 19. Mai 2026 · Stand: 13. November 2026 · 5 Min. Lesezeit

Qādī Abū Bakr bin al-ʿArabī al-Mālikī al-Ashʿarī (gest. 543 هـ) sagte über die Hiǧra:

Über die Reise auf der Erde

Ihre Arten sind zahlreich aus unterschiedlichen Gesichtspunkten. So wird sie hinsichtlich des dadurch Beabsichtigten unterteilt – zu einem Entkommen (vor etwas) oder einem Ersuchen (von etwas).

Und sie wird hinsichtlich der Rechtsurteile in fünf Arten unterteilt, und sie sind von den (sharʿī-)rechtlichen Urteilen der Handlungen der Verpflichteten (mukallafīn): Wājib, Mandūb, Mubāḥ, Makrūh und Ḥarām. Und es ist hinsichtlich der Differenzierung in den Zielen unterteilt in Arten:

Die Erste: Die Hijra. Und sie wird unterteilt in sechs Arten.

Die Erste (Art der Hijra): Das Verlassen von Dār al-Ḥarb nach Dār al-Islām. Und sie war Pflicht während der Tage des Propheten – Allāhs Segen und Frieden auf ihm – zusammen mit anderen Arten davon – wir erklärten sie in der Ḥadīth-Erklärung. Und diese Hijra bleibt bis zum Tag der Auferstehung verpflichtend. Und die (Hijra), welche mit der Eroberung (von Mekka) beendet wurde, ist das Ziel (der Auswanderung) zum Propheten – Allāhs Segen und Frieden auf ihm – wo auch immer er war. So wer auch immer in Dār al-Ḥarb Muslim wird, dem ist die Auswanderung zu Dār al-Islām verpflichtend. Wenn er bleibt, so hat er (Allāh) nicht gehorcht, und über seinen Zustand gibt es verschiedene Meinungen, wie bereits erwähnt.

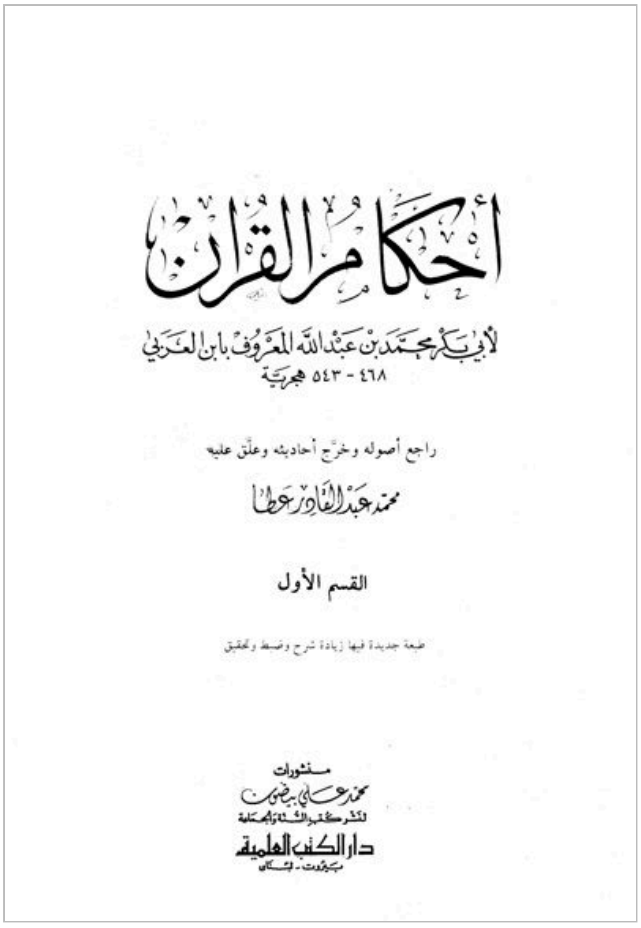
Die Zweite (Art der Hijra): Das Verlassen des Gebiets der Erneuerung. Ibn al-Qāsim (al-Mālikī) sagte: Ich hörte Mālik (bin Anas) sagen: „Es ist für niemanden Ḥalāl, dass er in einem Gebiet wohnt, in dem die Salaf beleidigt werden“ – und dies ist richtig. ***Denn wenn man nicht zur Veränderung des Verwerflichen imstande ist, entfernt man sich von ihm.*** *Allāh, der Erhabene, sagt: «Und wenn du diejenigen siehst, die auf Unsere Zeichen (spottend) eingehen,* ***so wende dich von ihnen ab****, bis sie auf ein anderes Gespräch eingehen. Und wenn der Shayṭān dich vergessen lässt, dann sitze nicht nach der Erinnerung mit dem Volk der Ungerechten zusammen» [6:68].*

Und ich sagte zu unserem Sheikh, dem Imām, dem Zāhid Abū Bakr al-Fihrī (aṭ-Ṭurṭūshī al-Ashʿarī): „Reise vom Boden Ägyptens zu deinem (Heimat-)Land“. Da sagte er: „Ich möchte nicht ein Land betreten, in dem die Fülle der Unwissenheit und der Mangel des Verstandes die Oberhand gewonnen haben“. So sagte ich zu ihm: „Dann reise nach Mekka. Halte dich auf im Schutz von Allāh und der Nähe Seines Gesandten. Denn du weißt bereits, dass das Verlassen dieses Gebiets Pflicht ist wegen dessen, was sich darin an Erneuerung und Ḥarām befindet“. Da sagte er: „Und aufgrund meiner Hand (metaphorisch: durch mich) ist darin viel Rechtleitung, Führung für die Schöpfung, Tauhīd, Widerstand gegen die üblen Glaubenslehren und der Ruf zu Allāh – mächtig, gewaltig und erhaben ist Er“. Das Gespräch zwischen mir und ihm darüber ging bis zu einem gewissen Grade. Wir erklärten es in (dem Buch) Tartīb (Lubāb) ar-Riḥla und wir haben es ausführlich dargelegt.

Die Dritte (Art der Hijra): Das Verlassen des Gebiets, in dem das Ḥarām vorherrscht. ***Denn das Ersuchen des Ḥalāl ist Pflicht für jeden Muslim.***

Die Vierte (Art der Hijra): Die Flucht vor körperlicher Schädigung. Und jenes ist eine Gnade von Allāh – mächtig und erhaben – Er hat darin Erleichterung gewährt. Wenn der Mensch um sich selbst an einem Ort fürchtet, hat Allāh – gepriesen sei Er – ihm das Verlassen von ihm und das

> *Fliehen mit seiner eigenen Person erlaubt, um sich vor jener Gefahr zu retten. Und der Erste, den wir darin bewahrt haben (d. h. dessen Hijra aufgezeichnet wurde) ist der Khalīl Ibrāhīm – der Friede sei auf ihm – als er sich vor seinem Volk fürchtete. Er sagte: «Wahrlich, ich bin ein Hijra-Machender zu meinem Herrn» [29:26]. Und er sagte: «Wahrlich, ich bin ein Gehender zu meinem Herrn. Er wird mich rechtleiten» [37:99]. Und über Mūsā sagt Allāh – gepriesen sei Er – darin: «Da verließ er sie (die Stadt) in Angst, er hielt Ausschau. Er sagte: Mein Herr, rette mich vor dem ungerechten Volk» [28:21]. Und jenes ist in seiner Aufzählung zahlreich. Und es schließt sich an:*
>
> *Die Fünfte (Art der Hijra): Die Furcht vor der Krankheit im Land der Ungesunden und das Verlassen dieser hin zu einem tadellosen Gebiet.*
>
> *Und der Prophet – Allāhs Segen und Frieden auf ihm – erlaubte den Hirten, als sie (das Klima) von Medina nicht vertrugen, dass sie zum Weideplatz hinausgehen, sodass sie dort bleiben, bis sie gesund werden. Und er machte daraus eine Ausnahme hinsichtlich des Verlassens der Seuche (des Seuchengebietes). So untersagte Allāh – gepriesen sei Er – durch den authentischen Ḥadīth des Propheten – Allāhs Segen und Frieden auf ihm. Allerdings sah ich unsere Gelehrten sagen: „Es ist Makrūh“. Und wir haben es bereits vollständig in der Erklärung des Ṣaḥīḥ vom Propheten – Allāhs Segen und Frieden auf ihm – behandelt.*
>
> *Die Sechste (Art der Hijra): Die Flucht aus Angst vor der Schädigung im Vermögen. Denn die Unantastbarkeit des Vermögens des Muslims ist wie die Unantastbarkeit seines Blutes, und die Angehörigen sind ebenso oder noch mehr. So sind dies die Grundlagen des Abschnittes des Fliehens.*

أحكام القرآن

لأبي بكر محمد بن عبد الله المعروف بابن العربي
٤٦٨ - ٥٤٣ هجرية

راجع أصوله وخرّج أحاديثه وعلّق عليه
محمد عبد القادر عطا

القسم الأول

طبعة جديدة فيها زيادة شرح وضبط وتحقيق

منشورات
محمد علي بيضون
لنشر كتب السنة والجماعة
دار الكتب العلمية
بيروت - لبنان

أحكام القرآن

القسم الأول

من الفاتحة لآخر سورة النساء

٦١٠ ..... سورة النساء الآية (١٠١)

نُقدّم شَرْح اللفظة، لتكونَ إلى جانب أختها. وفيه اختلاف وإشكال، وللعلماء فيه ثلاثة أقوال:

الأول: المراغم: المذهب قال ابن القاسم: سمعتُ مالكاً يقول: المراغم الذهاب في الأرض.

الثاني: المراغم: المتحوّل، يُعزى إلى ابن عباس.

الثالث: المراغم: المندوحة.

قال مجاهد: وهذه الأقوال تتقارب.

واختُلف في اشتقاقها، فقالت طائفة: هو مأخوذ من الرَّغام - بفتح الراء والغين المعجمة، وهو التراب. وقالت أخرى: هو مأخوذ منه بضم الراء، وهو ما يسيل من أنْف الشاة. والرُّغام - بضم الراء - يرجع إلى الرَّغام بفتحها؛ لأنَّ من كره رجلاً قصد ذُلّه، وأن يكبّه اللهُ على وَجْهه، حتى يقع أنْفُه على الرَّغام، وهو التراب، فضرب المثل به، حتى يقال: أرغم اللهُ أنْفَه، وأفْعَلُ كذا وإن رغم أنفه، ثم سُمّي بعد ذلك الأنف وما يسيل منه به.

وتحقيقه أنَّ اللفظة تَرْجع إلى الرَّغام - بفتح الراء.

المعنى: ومَن يهاجر في سبيل الله يَجِدْ في الأرض مكاناً للذهاب، وضرب التراب له مثلاً؛ لأنه أسهل أنواع الأرض.

المسألة الثالثة: قوله تعالى: ﴿فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلَاةِ﴾:

وقد تقدم بيانه في سورة البقرة.

المسألة الرابعة: في السفر في الأرض:

تتعدّد أقسامه من جهاتٍ مختلفات، فتنقسم من جهةِ المقصود به إلى هَرَب أو طَلَب. وتنقسم من جهة الأحكام إلى خمسة أقسام، وهي - من أحكام أفعال المكلفين الشرعية: واجب، ومندوب، ومباح، ومكروه، وحرام.

وينقسم من جهة التنويع في المقاصد إلى أقسام:

سورة النساء الآية (١٠١) ٦١١

الأول: الهجرة، وهي تنقسم إلى ستة أقسام:

الأول: الخروج من دار الحرْب إلى دار الإسلام؛ وكانَتْ فرضاً في أيام النبيّ ﷺ مع غيرها من أنواعها بيّنّاها في شَرْح الحديث، وهذه الهِجْرة باقيةٌ مفروضة إلى يوم القيامة، والتي انقطعت بالفَتْح هي القَصْد إلى النبيّ ﷺ حيث كان، فمن أسْلم في دارِ الحرب وجب عليه الخروجُ إلى دارِ الإسلام، فإن بقي فقد عصى، ويُختَلف في حاله كما تقدم بيانُه.

الثاني: الخروج من أرض البِدْعة. قال ابن القاسم: سمعْتُ مالكاً يقول: لا يحلُّ لأحدٍ أنْ يقيم ببلدٍ سبّ فيها السلف.

وهذا صحيح؛ فإنَّ المنكر إذا لم يقدر على تغييره نزل عنه، قال الله تعالى: **﴿وإذا رأيتَ الذين يخوضون في آياتنا فأعْرِض عنهم حتى يَخُوضُوا في حديثٍ غيره. وإما يُنسِيَنَّكَ الشيطانُ فلا تَقْعُدْ بعد الذِّكرى مع القوم الظالمين﴾** [الأنعام: ٦٨].

وقد كنتُ قلت لشيخنا الإمام الزاهد أبي بكر الفهري[٢٢٣]: ارْحَلْ عن أرض مصر إلى بلادِك. فيقول: لا أحبُّ أن أدخلَ بلاداً غلب عليها كثرةُ الجهل، وقلّة العقل، فأقول له: فارْتَحِلْ إلى مكة أقمْ في جوارِ الله وجوار رسوله؛ فقد علمت أنَّ الخروجَ عن هذه الأرضِ فرضٌ لما فيها من البدعة والحرام، فيقول: وعلى يدي فيها هُدًى كثير، وإرشادٌ للخلق، وتوحيدٌ، وصدٌّ عن العقائد السيئة، ودعاءٌ إلى الله عز وجل؛ وتعالَى الكلامُ بيني وبينه فيها إلى حدٍّ شرحناه في ترتيب [لباب][٢٢٤] الرحلة واستوفيناه.

الثالث: الخروج عن أرضٍ غَلَب عليها الحرامُ؛ فإنَّ طلب الحلال فَرْضٌ على كل مسلم.

(٢٢٣) أبو بكر الفهري: سنأتي ترجمته.
(٢٢٤) ما بين المعقوفتين: ساقط من ب.

٦١٢ ..... سورة النساء الآية (١٠١)

الرابع: الفرار من الإذاية في البدَن؛ وذلك فَضْلٌ من الله عز وجلَّ أرْخَصَ فيه، فإذا خشي المرءُ على نفسه في موضع فقد أذِنَ اللهُ سبحانه له في الخروج عنه، والفرار بنفسه؛ ليخلصها من ذلك المحذور.

وأول مَنْ حفظناه فيه الخليل إبراهيم عليه السلام لَمّا خاف من قومه قال: ﴿إِنِّي مهاجِرٌ إلى ربي﴾. [العنكبوت: ٢٦]. وقال: ﴿إني ذاهِبٌ إلى ربي سَيَهْدِينِ﴾ [الصافات: ٩٩]. وموسى قال الله سبحانه فيه: ﴿فخرج منها خائِفاً يترقَّبُ قال: رَبِّ نَجِّنِي مِنَ القَوْمِ الظَّالِمِينَ﴾ [القصص: ٢١].

وذلك يكثر تعداده.

ويلحق به، وهو:

الخامس: خَوْف المرض في البلاد الوخمة، والخروج منها إلى الأرض النزهة.

وقد أذِن النبيُّ ﷺ للرّعاء حين استَوْخَمُوا المدينة أن يتنزَّهوا إلى المَسْرح، فيكونوا فيه حتى يَصِحّوا، وقد استثنى من ذلك الخروج من الطاعون؛ فمنع الله سبحانه منه بالحديث الصحيح عن النبيّ ﷺ، بَيْدَ أنّي رأيتُ علماءنا قالوا هو مكروه.

وقد استوفيناه في شرح الصحيح عن النبيّ ﷺ.

السادس: الفرار خَوْف الإذاية في المال؛ فإنَّ حرْمَةَ مالِ المسلم كحرمةِ دَمِه، والأهل مثله أو آكد، فهذه أمهات قسم الهرب.

وأما قسم الطلب فينقسم إلى قسمين: طلب دِين وطلب دُنيا؛ فأما طلب الدِّين فيتعدد بتعدد أنواعه، ولكن أمهاته الحاضرة عندي الآن تسعة:

الأول: سفَر العِبْرَة، قال الله تعالى: ﴿أفلم يَسِيروا في الأرض فينظروا كيف كان عاقبةُ الذين مِنْ قبْلِهم﴾ [يوسف: ١٠٩].

وهذا كثيرٌ في كتاب الله عزّ وجل.

ويقال: إنَّ ذا القَرْنَيْنِ إنما طاف الأرضَ ليرى عجائبها.

وقيل: لينفذ الحقَّ فيها.

كتاب أحكام القرآن لابن العربي، قوله تعالى وإذا ضربتم في الأرض، مسألة السفر في الأرض، ج١ ص٦١٠ إلى ٦١٢

ZITIERVORSCHLAG

Irshād Media (2026): Die verschiedenen Arten der Hiğra. https://irshadmedia.com/de/posts/die-verschiedenen-arten-der-higra/ (abgerufen am 18. November 2026).

Kurzlink: irshadmedia.com/de/p/188/

Quelle: https://irshadmedia.com/de/posts/die-verschiedenen-arten-der-higra/ · Abgerufen am 18. November 2026